

T.C. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

0907-BY-92-017-096

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ
VII

İZMİR

1992

KÜTÜBÜ SITTEDEKİ HADİSLERE GÖRE MEHDİLİK

Doç Dr. Avni İLHAN

Ahir zamanda ortaya çıkarak zulümle haksızlıklarla, sıkıntılarla fakirlik ve ihtiyaçlarla bunalan insanları kurtaracak, dünyayı adaletle dolduracak bolluk ve bereket getirecek bir mehdi anlayışı ve iddiasına hicri birinci asrın son yarısından itibaren müslüman toplumlarda rastlanmaktadır. Günümüze kadar çeşitli zaman ve yerde sayısız mehdi çıktı. Bundan sonra da çıkacağını söylemek kehanet değildir.

Bu konu eskiden beri araştırıldı, böyle bir anlayışın mahiyeti, dinde yeri nedir? sorusuna cevaplar arandı. Tatmin edici ciddi araştırma yazıları çıktı. Buna rağmen konunun tarafımızdan yeniden ele alınmasının sebebi şudur: her ne kadar şii fırkalar arasında Mehdi'nin şahsı hakkında farklı iddialar varsa da mehdiyi beklemenin bir inanç esası olmasında tartışma yoktur. Ehli Sünnette ise böyle bir anlayışın inanç esaslarından biri olduğunu savunanların yanında bunu kabul etmeyenler de vardır. Her iki gurubun iddialarının mesnedleri, İbn Haldun'un da belirttiği gibi bu konuda iki hadis rivayetleridir. Son zamanlarda gerek ilgili hadislerin tercemesi suretiyle gerekse bunların değerlendirilmesine yönelik çalışmalarla Türkçemizde de bu konu hakkındaki neşriyat sürdürülmüştür.

Yukarda da temas ettiğimiz gibi bu anlayışı bir inanç esası olarak kabul edenler de buna karşı tavır alanlar da bu konudaki hadis rivayetlerine dayandıklarına göre konuya açıklık getirmek kanaatimizce hadislerin yeniden ele alınıp değerlendirilmesiyle mümkün olacaktır. Çünkü inanç esasları şüphe götürmeyen delillerle vucud bulur. İşte bizi yeniden konuyu ele almaya sevkeden amil budur. Zikredilen hadislerin en muteberlerinin Kütübü Sitte'nin bazılarında bulunmalarındır. Biz bu makalemizde sadece bu hadisler üzerinde bir değerlendirme denemesine çalışacağız. Eğer bu hadislerin ışığında konu bir inanç esası olarak ortaya çıkacaksa bu mecmuaların dışındakilerin bu anlayışı değiştirecek güçte bir tesiri olmayacaktır. Yok eğer aksi bir kanaat ortaya

çıkarsa bunu diğer rivayetler kökten değiştirmeyecektir. Makalenin konusunun sınırlanması açısından da sadece bu hadisler üzerinde durmayı uygun bulduk.

Buhari, Müslim ve Nesei'de içinde mehdi isminin geçtiği rivayetler yoktur. Bununla beraber konu ile ilgili bu mecmualardaki bir iki rivayet ele alınacaktır, fakat incelememizin iskeletini Tirmizi, Ebu Davud ve İbn Mace'nin mecmualarındaki mehdi ile ilgili rivayetler oluşturacaktır.

İÇİNDE MEHDİ İSMİ GEÇMEYEN FAKAT KONUYLA İLGİLİ OLAN RİVAYETLER

a) *Siyah Bayraklar Rivayeti:*

İbn Mace, Osman b. Ebi Şeybe'den, Muaviye b. Hişam, Ali b. Salih, Yezid b. Ebi Ziyad, İbrahim, Alkame ve Abdullah sened zinciri ile (Abdullah'ın şöyle dediğini zikretmektedir: Bir defasında biz Rasulullah'ın yanındaydık. Haşimoğulları gençlerinden bir topluluğun bize doğru geldiklerini gördük. Onları görünce Peygamber(S)'in gözleri doldu, rengi değişti. (Ravi, şöyle) dedi: (Ya Rasulallah) yüzünde hoşlanmadığımız bir şey görüyoruz, ne oldu? dedim. Şöyle cevap verdi: *Allah, biz Ehli Beyt için ahireti dünyaya tercih etmiştir. Şüphesiz ehli beytim benden sonra belaya uğrıtacaklar, sürülecekler kaçırılacaklar. Bu iş şu noktaya kadar varacak. Doğu yönünden siyah bayraklı bir kavim gelecek, hayrı (hükümlerini) isteyecekler, fakat onların bu talebi yerine getirilmeyecektir. Bunun üzerine onlar da savaşacaklar ve onlara yardım edilecektir. Bundan sonra taleb ettikleri hükümdarlık kendilerine verilecek fakat onlar bunu (emirliği) Ehli Beytimden bir adama tevdi edeceklerdir. Bu kişi (emir) de yeryüzünü daha önce zulümle doldurulduğu gibi adaletle dolduracaktır. Sizden kim buna ulaşırsa kar üzerinde sürünerek de olsa onlara (yardıma) gelsin.*

Bu rivayetin şerhi ile ilgili olarak İbn Mace Hamişinde şunlar yazılıdır: "bunu bir adama tevdi ederler" (حتي يدفعوها) ifadesinin Abbasoğulları hükümdarlarına işarettir, diyenlere karşı İbn Kesir, bu, "yeryüzünü adaletle dolduracak" ifadesi bu rivayetin Abbasoğullarına işaret olmasını (onlar adaletle hükmetmedikleri için) engellemektedir. Bu, açıkça vad edilen mehdiye işaret etmektedir. Bundan dolayıdır ki musannıf bu hadisi bu babta zikretmiştir. İbn Mace naşiri Muhammed Fuad Abdülbakî bu rivayetin, ravilerden Yezid b. Ebi Ziyad el-Kufi sebebiyle zayıf olduğunu bildirmiştir. Çünkü onun zayıflığı bilinmektedir. Fakat Yezid b. Ebi Ziyad bunu İbrahim'den tek başına rivayet etmemiştir. el-Hakim de el-Müstedrek'te, Ömer b. Kays yoluyla el-Hakem'den

o da İbrahim'den rivayet etmiştir, demektedir ¹. Ukayli Duafasında Yezid b. Ebi Ziyad 'la ilgili nakillerinde, sözü edilen ravinin güvenilir olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah'ın babasından naklettiği bir rivayette İbrahim'in Alkame'den onun da Abdullah'tan rivayet ettiği bu siyah bayraklar ile ilgili hadis'in değeri olmadığı (ليس بشيء) nı bildirmektedir. Yine Ukayli, Muhammed b. Hafs el-Cürcani'den onun Ebu Kudame'den Ebu Usame'nin Yezid b. Ebi Ziyad hakkında, aynı hadis ile ilgili olarak, "yanımda en ağır yeminlerle elli defa yemin etse onu yine tasdik etmem, İbrahim'in mezhebi bu mu? Alkame'nin mezhebi bu mu? Abdullah'ın mezhebi bu mu?" dediğini kaydetmektedir ².

Aynı ravi için Zehebi'nin Mizan'ında, hıfzının kötülüğü ile tanınan Kufe'nin meşhur alimlerindedir, denilmektedir. Ayrıca Yahya b. Main'in onun hakkında, güçlü değildir (ليس بالقوي), yine bir keresinde onunla delil getirilmez (لا يحتج به) tabirlerini kullandığı; Abdullah b. Mubarek'in onun için, o bu işin adamı değildir, (ارم به) dediği, Şube'nin o, mevkuף hadisleri merfu olarak rivayet ederdi (رفاع) değerlendirmesini yaptığı; Ali b. Asım'ın: Şu'be bana "Ben Yezid b. Ebi Ziyad'dan bir şey yazdığımda ona değer vermem, ancak başka birinden yazmam başka, dediği nakledilmektedir. Yeki' de şöyle demektedir: Yezid b. Ebi Ziyad'ın İbrahim'den onun Alkame'den, onun Abdullah'tan rivayet ettiği (yani siyah bayraklarla ilgili hadis)in bir değeri yoktur (ليس بشيء). Yine Mizan'da Ahmed'in bu hadis hakkında aynı hükmü verdiği kaydedilmektedir.

Zehebi bundan sonra Ukayli'nin bu hadisi ele aldığını nakletmekte ve kendi hükmünü şöyle vermektedir.: "Bu sahih değildir, bu konuda Ebu Kudame'nin söylediği ne güzeldir,..." demekte ve devamında Yezid'in elli defa yemin etse bile tasdik edilmeyeceğine dair yukarıda geçen nakil yapılmaktadır.

Bütün bu nakillerin özeti şudur: Zehebi ve Ukayli'nin kanaatlarını naklettikleri hadisçilerin hiçbiri Yezid hakkında zayıflığından şüpheye düşürecek bir ifade kullanmamışlardır.

Bu hadisin İbn Mace'den evvelki ilk ravisi Osman b. Ebi Şeybe hakkında Zehebi'nin Mizan'ındaki çeşitli hadisçilerin nakilleri beşsayfayı bulmaktadır. Buhari,

1 İbn Mace, Sünen, th. Muhammed Fuad Abdülbaki, Mısır, 1952, II/1366

2 Ebu Ca'fer Muhammed b. Amr b. Musa b. Hammad el-Ukaylî, Kitabü'd-Duafai'l-kebîr, Beyrût, 1984, IV/379, 380, 381.

Müslim, Ebu Davud ve İbn Mace gibi şöhretli imamların kendisinden hadis rivayet ettikleri Osman b. Ebi Şeybe bilinen bir hadis imamıdır. Yalnız Zehebi'nin nakillerinden öğrendiğimize göre, onun rivayet ettikleri içinde Mesela Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah'ın babasından naklettiği "Mevzu veya mevzu olma ihtimali taşıyan (هذه موضوعة أو كانها موضوعة)" değerlendirmesinde bulunulanlar da vardır³. Zehebi'nin değerlendirmesine göre o, muteber bir ravidir. Hatta Ahmed b. Hanbel'den "Onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum," dediği naklediliyor ki yukarıdakine muhaliftir. Bununla beraber Zehebi de onun Kur'anı ezberlemediğinin söylendiğini hatırlatıyor ve buna dair bir çok rivayetler naklediyor. Zehebi sözü edilen Osman b. Ebi Şeybe'nin Kur'an tashifi ile ilgili nakilleri zikrettikten sonra iki rivayetini nakletmekte ve bunlardan ilkinde, "bu gerçekten münkerdir (هذا منكر جدا)," diğerine de "gerçekten gariptir (غريب جدا)" hükmünü vermektedir. Görüldüğü gibi Zehebi'nin Osman hakkındaki yukarıdaki hükmü ile bunlar birbirini tutmamaktadır⁴. Son olarak ondan yapılan bir rivayet kendisini bir hayli rahatsız etmiş olacak ki açıklama yapmak durumunda kalmıştır⁵.

İbn Mace'nin bir başka rivayeti yine siyah bayraklar ile ilgilidir ve bu rivayette mehdi lafız olarak da geçmektedir.

"Muhammed b. Yahya ve Ahmed b. Yusuf, Abdurrezzak'tan o Süfyan es-Sevri'den o da Halid el-Hazzai'den o Ebu Kılabe'den o, Ebu Esma er-Rahabi'den o da Sevban'dan rivayet ettiklerine göre Resulullah (S) şöyle buyurdu: "Sizin hazinenizin başında üç kişi çarpışacak. Bunların üçü de halife oğludur. (Fakat sonunda halifelik) bunlardan hiçbirinin olmayacaktır. Sonra doğu tarafından siyah bayraklar (taşıyanlar) çıkacak ve hiçbir kavmin öldürmediği bir şekilde sizleri öldüreceklerdir."

Ravi (rivayet ettiğim şeyhim) hatırımda tutamadığım bir şey söyledi dedi ve (rivayetine) devam etti. Siz o (ordunun başında) geleni görünce kar üzerinde sürünerek bile olsa gelerek ona bey'at ediniz. Çünkü o, Allah'ın halifesi el-Mehdi'dir."

Sindi, İbn Mace hamisinde yukarıdaki hadisle ilgili olarak nakillerini tekrarlamakta ayrıca Suyuti'nin de "Allah'ın halifesi Mehdi'dir" kısmını zikrettiğini kaydetmektedir. Zevaidde bu rivayetin ravilerinin güvenilir olduğunu, Hakim'in de Müsted-

3 Ebu Abdillan Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebi, Mîzanü'l-İtidâl fi nakdi'r-ricâl, Kahire, 1382/ 1963, III/36.

4 Mizan, III/38

5 Mizan, III/39

rek'inde bunu rivayet edip "Şeyhayn'in şartlarına göre rivayet edilmiştir" dediğini zikreder.

Hadis'in ravilerinden Halid b. Yezid el-Hazzai hakkında hadisçilerin, "hatalı rivayet edişi vardır. Güvenilir ravilerden aslı olmayan şeyler anlatır", "o, yalançı (kez-zab) idi." "(Rivayet ettiği hadisi değersizdir, (ذاهب الحديث) (منكر الحديث)" değerlendirmeleri vardır⁶.

Ebu Davud'un Sünen'inde Kitabu'l-Mehdi'nin son rivayeti şudur: Harun şöyle dedi: Amr b. Ebi Kays'tan o da Mutarrıf b. Tarif'ten o, Ebu'l-Hasen'den o da Hilal b. Amr'den rivayet ettiklerine göre şöyle demiştir: Ben Ali(R)'yi şöyle derken işittim: Peygamber (S) şöyle buyurdu: "*Maveraünnehr'den Haris b. Harras denen bir adam çıkacak, askerinin önünde Mansur denen bir adam bulunacak, Kureys nasıl Rasulullah'a (S) imkan hazırlamışsa o da Ali Muhammed'e öylece imkan hazırlayacak. İman eden herkese ona yardımcı olması veya onun davetini kabul etmesi vaciptir.*"

Zehebi bu rivayetin ravilerinden Hilal b. Amr'ın Hz. Ali'den rivayeti munkatıdır, demektedir. Onun arkadaşı Ebu'l-Hasen hakkında da, "hakkında bir bilğim yok", demiştir⁷. Ebu'l-Hasen sadece Mutarrıf'ın yukarıdaki rivayeti ile tanınmıştır.

İbn Mace'nin Sünen'indeki Kitabu'l-Fiten'indeki Mehdi babının son hadisi şudur: Harmele b. Yahya el-Musri ve İbrahim b. Said el-Cevheri şöyle dediler: Bize Ebu Sahih Abdulgaffar b. Davud el-Harrani ve İbn Lehia Ebu Zur'a Amr b. Cabir el-Hadrami'den o da Abdullah b. Haris b. Cez'iz-Zübeydi'den Rivayet ettiklerine göre Rasulullah (S) şöyle buyurdu: "*Doğudan bir takım insanlar çıkacak ve Mehdi için ortam hazırlayacaklar*". yani mehdi'nin hükümdarlığı için.

Bu rivayetin isnadındaki Amr b. Cabir el-Hadrami ile İbn Lehia'nın zayıf olduklarının Zevaid'de zikredildiğini İbn Mace naşiri zikretmektedir⁸.

Ayrıca Amr b. Cabir el-Hadrami hakkında hadisçilerin "Helak olmuş biridir (هالك)"; "Aklı kıt idi, Ali bulutlardadır derdi. Bizimle beraber oturur, bulutlara bakar ve bakın işte bu Ali'dir bulutlarda geçti derdi." "Onun haberi ile ihticac helal olmadığı

6 Ukayli, Duafa, I/17, 18; Ebu Hatim Muhammed b. İdris er-Razî, el-Cerh ve't-Ta'dil, Haydarabad, 1952, III/360; Zehebi, Mizan, I/636; Muhammed b. Hibban b. Ahmed, Kitabü'l-mecrûhîn mi-ne'l-muhaddisîn ve'd-duafa ve'l-metrûkîn, Haleb, 1396, I/284, 285.

7 Mizan, IV/315.

8 İbn Mace, II/1368.

gibi ondan rivayet etmek de ancak hayretimizi belirtmek maksadıyla helal olur."; " O ahmak bir ihtiyardır" ifadeleri bulunmaktadır⁹.

Ukayli ve Zehabi onun hakkında Ahmed b. Hanbel'in "O Cabir'den münker hadisler rivayet etti, öğrendiğime göre o yalan söylüyordu. Said b. Ebi Eyyub ve İbn Lehia ondan rivayet ederler, Nesei o güvenilir değildir, dedi" sözlerini nakletmektedirler¹⁰.

Ravilerden İbn Lehia hakkında ise Zehebinin mizanında sekiz sayfaya yakın nakil vardır¹¹. Zehebi bu uzun nakillerine İbn Lehia'nın Mısır kadısı ve alimi olduğunu hatırlattıktan sonra Yahya b. Main'in "o, zayıftır, onunla ihticac edilmez (لا يحتج به) hükmüyle başlar.

İçlerinden Yahya b. Main, Ebu Zür'a, Nesei, Ebu Hatim el-Cüzeccani gibi onu cerh eden hadisçilerin yanında Abdullah b. Vehb, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Yezid el-Mukri' ve Abdullah b. Mesleme el-Ka'nai gibi onu övenler de vardır. Zehebi onun hakkında İbn Hibban'ın "İbn Lehi'a'nın doğumu 95 senesindedir, o 174 senesinde öldü. Salih idi. Fakat zayıflardan tedliste bulunurdu. Sonra evi yandı (evinin 169 veya 170'de yandığı yine Zehebi'nin nakilleri arasındadır). Arkadaşlarımız şöyle söylerdi: Kimin ondan işitmesi kitaplarının yanmasından önce ise mesela Abdullahlar gibi (Abdullah b. Vehb, Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Yezid, Abdullah b. Mesleme) onların işitmesi sahihtir". Yine Zehebi Buhari'nin de Kitabü'd-Duafa'sında onun münker hadis naklettiğini bildirdiğini nakletmektedir¹².

Buraya kadar zikredilen üçü İbn Mace biri de Ebu Davud tarafından rivayet edilen dört rivayetin müşterek yanı kurtarıcı olarak gelecek şahsın doğudan çıkacağına ve ona yardım edilmesinin gerektiğine işaret edilmiş olmasıdır.

Yukarıda her rivayet ile ilgili ravilerden en az birinin üzerinde hadis alimlerinin cerh edici değerlendirmelerini kaydetmiş bulunuyoruz. Diğer taraftan bu rivayetleri tarihi olaylarla mukayese etmeden değerlendirmenin noksan olacağı da açıktır. Her üç rivayetin de Emevilere karşı yapılan ve-Doğudan Ebu Müslim Horasani kumandasında siyah bayraklar taşıyanlarca gerçekleştirilen ihtilali tasvir ve teşvik edişi dikkat çekmektedir. Öyle anlaşılıyor ki bu husus ancak aynı zamanda tarihçi olan İbn Kesir'in dikkatini çekmiştir.

9 Mizan, III/250; Duafa, III/263; Meccruhın, II/68.

10 Duafa, III/263; Mizan, III/250

11 Mizan, II/475-483

12 Mizan, II/482,483

Diğer taraftan İbn Mace'deki rivayetlerin her ikisinin sonunda ortaya çıkacak bu zata "kar üzerinde emekleyerek dahi olsa gelip bey'at edilmesi" (ولو حبرا على الثلج) teşviki yer almaktadır. Burada dikkati çeken "kar üzerinde sürünerek de olsa" tabiridir. Bu ifade kişinin içinde bulunduğu zorluğu anlatmak için kullanılmıştır. Bilindiği gibi her dilde önemli olan hususların anlatımında bir takım benzetmeler de kullanılır. Bu benzetmeler, deyimler o dili konuşanların içinde yaşadıkları şartlarla yakından ilgilidir ve öyle olmuştur. Onların şartlarına uygun olmayan benzetme ve deyimler ile maksad hasıl olmaz. Arabistan çölünde doğup büyümüş, orada dini tebliğ etmiş ve irtihal etmiş bir peygamber nasıl oluyor da Arapların daha açık anlayabilecekleri bir benzetme yerine zorluğun büyüklüğünü, soğuk kültürü çok fazla olanların daha iyi anlayabilecekleri bir ifade ve benzetme ile yani karla (ولو حبرا على الثلج) anlatıyor? Bu teşvik, Afganistan, Pamir, Horasan ve İran'ın soğuk ve karlı yaylalarının, dağlarının insanların anlayacağı ve onlara yapılan bir ifade tarzı ile olmuş kanaatını uyandırıyor. Daha açık bir ifade ile bu teşvik tarzının Ebu Müslim Horasani ihtilaline destek sağlamak için siyasi maksatla yapılan propagandanın tesiri ile ortaya çıktığını zannediyoruz.

b) Yere Batırılacak Ordu Rivayeti:

Ebu Davud'un Sünen'inin Kitabı'l-Mehdi'deki sekizinci hadisi şudur: Bize Muhammed b. el-Müsenna ona Muaz b. Hişam, ona babası Katade, o, Salih b. Halil, o da bir arkadaşı, o da Rasulullah (S)'ın hanımı Ümmü Seleme'den rivayet ettiklerine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Bir Halifenin ölümü sırasında anlaşmazlık olacaktır. Bunun üzerine Medine halkından bir adam Mekke'ye kaçar. Mekke halkından bir gurup insan ona gelirler ve bulunduğu yerden onu çıkarırlar ve kendisi istemediği halde ona Rükün (Haceri Esved) ile Makam(ı İbrahim) arasında bey'at ederler. Ona Şam halkından bir müfreze gönderilir. Bu (ordu) Mekke ile Medine arasında Beyda'da (yarılan) yere batırılır. Bu olayı insanlar görünce Şam'ın Ebdal'ı (velileri) ve Irak halkının ileri gelenleri ona gelirler ve Rükün ile Makam arasında bey'at ederler. Sonra dayıları Kelb kabilesinden olan Kureyşli bir adam yetişir, büyür onlar üzerine (bey'at edenlere) bir müfreze asker gönderir, bey'at edenler onlara üstün gelirler. Bu Kelblilerin gönderdiği bir müfrezedir. Kelboğullarının ganimetinde hazır bulunmayanlar hayflanacak! O zat malı taksim eder ve insanlar içinde Peygamberlerin sünneti ile amel eder, İslamı yeryüzünde komşularına yerleştirir, yedi sene kalır, sonra vefat eder ve müslümanlar onun namazını kılarlar"*.

Ebu Davud der ki: Bazı raviler Hişam'dan naklen dokuz sene, bazıları ise yedi

sene dediler: Bu rivayetin ravilerinin tahliline geçmeden önce İbn Kayyim el-Cevziyye'nin, el-Menarü'l-Münif adlı eserindeki: "Ebdal, aktab, ağvas, nükeba, nüceba, ve evtad ile ilgili hadislerin hepsi yalan olan hadislerdendir ve Rasulullah (S) üzerine batıldır¹³, ifadesini hatırlatalım.

Ravilerden Muhammed b. el-Müsenna hakkında Salih Cezere'nin "o saduktur, fakat, aklında bir şey vardır"; Nesei'nin: "Fena değildir, zararsızdır (لا بأس به), yazdığına değişiklik yapardı" gibi değerlendirmelerine rağmen Mizan'daki nakiller onun güvenilir olduğunu anlatmaktadır¹⁴.

Muaz b. Hişam hakkında Zehebi, "o doğru (صدوق) hadis ve marifet sahibidir" demektedir. Yahya b. Main ise "o doğru fakat huccet değildir, (صدوق ليس بحجة), hükmünü vermiştir. İbn Adiyy "umarım doğrudur, bazan karıştırır demektedir (ارجوا انه صدوق وربما يغلط). Humeydi, Mekke'de Muaz b. Hişam'ı kasederek: "Bu kade-riyi dinlemeyiniz" dedi. Ali b. el-Medini "onun babasından öğrendiği onbinlerce hadis vardır" demektedir. Zehebi bu nakilleri yaptıktan sonra Nesei'nin bu raviden yaptığı rivayeti (Kasame,14) nakletmektedir¹⁵. Ebu Davud'un Sünen'inde yukarda zikredilen rivayetin hemen arkasında: "Bize Harun b. Abdillah rivayet etti. Abdussamed'den, o da Hemmam'dan o da Katade'den bu hadisi rivayet etti ve (Mehdi'nin yeryüzünde kalış müddeti) dokuz senedir, dedi, denilmektedir

Ebu Davud, Muaz'ın babası Hişam'dan rivayet edenlerden Muaz'ın dışındakiler dokuz senedir dediler demektedir¹⁶.

Ravilerden Kütübü Sitte'nin hepsinde rivayetine rastladığımız Basra'nın alim ve güvenilir ravisi Hemmam b. Yahya hakkında Zehebi'nin Mizanındaki nakiller türlücedir. Ebu Hatim onun için güvenilir (المتن) fakat hızı pek o kadar iyi değildir. (في حفظه شيء) demektedir. Yahya el-Kattan da onun hızını beğenmiyordu. Ahmed b. Hanbel'in nakline göre de Yahya b. Said'in Hemmam hakkındaki değerlendirmesi müsbet değildir.

el-Hasen el-Hulvani, ben Affan'ı şöyle derken duydum: Hemmam, hemen hemen yazdığına müracaat etmezdi, bakmazdı. (Başkalarının rivayetine uymazdı.)

13 İbn Kayyim el-Cevziyye el-Menarü'l-münif , s.136

14 Mizan, IV/24

15 Mizan,IV/133

16 Ebu Davud, Sünen, Kitabu'l-Mehdi,9

Fakat yine yazdığına bakmazsan, ondan ne yazdı. Yine Afi'an daha sonra bir araiki rivayet edip bir de yazdığına baktı ve "Ey Afi'an, biz çok defa hata etmişiz, Allah'tan af dileyelim" dedi, demektir. Nuzid b. Züray'a Hemmam hakkında ne dersin? denildi. Yazdığı işe yarar fakat ezberinin hiçbir değeri yoktur, dedi. Abdurrahman b. Mehdi de Hemmam'ın yazdığından rivayet ettiği şeyin sahih olduğunu söyledikten sonra Yahya'nın onun ne yazdığına ne de ezberine itibar etmediğini ilave etti¹⁷.

Ebu Davud Süneninde aynı hadisin İbnu'l-Müsenna'nın Amr b. Asım, Ebu'l-Avvam Katade, Ebi'l-Halil, Abdullah b. el-Haris ve Ümmü Seleme tarikiyle naklettiğini bildirdikten sonra Muaz'ın naklettiği hadisin daha tam olduğunu ilave etmiştir. Bu rivayetin ravilerinden İbnu'l-Müsenna hakkında Mizan'da geçenleri daha önce naklettik¹⁸

Amr b. Asım hakkında ise Mizan'da, onun tabiun alimlerinden meşhur ve doğru bir kimse olduğu bildirilmektedir. Fakat İbn Hibban'ın, Sikat'ında onu dördüncü tabakadan zikretmiş olması tabiundan olma hükmünü şüphelendirmiştir. Yahya b. Main onu güvenilir (الثقة) saydı. Nesei, hakkında, zararı yoktur (ليس به بأس), dedi. Bündar, o sağlam olmasaydı, ondan hadis almazdım, dedi, Ebu Hatim ise Amr'i huccet göstermezdi. Ebu Davud da (ondan rivayet etmiş olmasına rağmen) onun naklettiği hadis bana ferahlık vermezdi (لا انشط لحديثه) demiştir¹⁹.

Beyda'da batacak bu ordu ile ilgili Ebu Davud'un diğer rivayeti Osman b. Ebi Şeybe'nin Cerir, Abdulaziz b. Refi' Ubeydullah b. el-Kıbtıyye, Ümmü Seleme tarikiyle olandır.

Ey Allah'ın Rasulü, bu ordu içinde istemeyerek bulunanların durumu nasıl olacak, diye sordum. Rasulullah (S), *diğerleri ile birlikte batırılırlar, fakat kıyamet gününde niyetine göre dirilitilir*, buyurdu, demektir.

Beyda'da batacak Şam ordusu ile ilgili İbn Mace'deki rivayetlerden birincisi: İbn Mace, Hişam b. Ammar'ın, Süfyan b. Uyeyne'den, onun da Ümeyye b. Safvan'dan onun dedesi Abdullah b. Safvan'dan rivayetine göre Abdullah şöyle dedi: Bana Hafsa'nın haber verdiğine göre o, Rasulullah(S)'ı şöyle derken işitmiştir: "*Şüphesiz bir ordu şu Kabe'yi yıkmak isteyecektir. Onlar Beyda denilen yere geldikleri zaman*

17 Duafa, IV/367,368; Mizan, IV/309

18 Mizan, IV/24

19 Mizan, III/269

ordunun ortası (ana kitlesi) yere batırılır, öncüler artçılara bağırırlar. Sonra onlar da yere batırılırlar. Kaçıp da kendilerinden haber verecek olandan başka hiç kimse kalmaz".

Abdullah b. Safvan, biz Haccac ordusu geldiği zaman bu gürhün o ordu olduğunu sandık. Sonra bir adam bana (Bu ordunun batırılmadığı ortaya çıkınca) ben senin Hafsa adına yalan söylemeyeceğine, Hafsa'nın da Peygamber (S) adına yalan söylemediğine şahidlik ederim dedi, demektedir.

Ravi Hişam b. Ammar hakkında farklı değerlendirmeler vardır. Yahya b. Main onu çok beğeniyor ve çok zeki (كيس كيس) diyordu. Ebu Hatim er-Razi'nin onun saduk olduğuna, sonradan değiştiğine ve eline ne verirsene onu okur, ne telkin edersen kanar olduğuna (كلما دفع اليه قرأ و كلما لقن تلقن) dair rivayeti vardır²⁰. Zehebi, onun hakkında doğru bir kimsedir. Çok rivayet eden biridir. Münker hadisleri de vardır (صديق مكش) demekte ve Yahya b. Main'in sika ve çok zeki (كيس كيس) dediğini, Ebu Davud'un onun aslı olmayan dört yüz hadis naklettiğini söylediğini bildiriyor. Nesei'nin onun hakkında, zararı yok (لا بأس به), Darekutni'nin doğrudur, büyük bir mevki vardır (صديق كبير المحل); Salih Cezere'nin rivayet karşılığında para alırdı, dediğini nakletmektedir. Abdan Ebu Zur'a, Ahmed b. Ebi'l-Huvari onun hakkında sitayişkar değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bir başkası, Hişam'da bönlük (دعابة) vardır, dedi. Mervezi, Ahmed Hişam'ı andı ve onun hakkında ciddiyetten mahrum, hafif (طباش خفيف) dedi, demektedir. Zehebi, onun 245de 92 yaşında öldüğünü kaydetmektedir²¹.

Ayrıca Hişam b. Ammar'ın hadis aldığı şahıslar içinde sakıncalı olanlar vardır. Bunlardan mesela: Rifdetu'bnü Kuzaati'l-Gassani sika ravilere muvafakat ettiğinde bile kendisiyle ihticac edilmeyen biridir²². Süveyd b. Abdilaziz, Münkeru'l-Hadis olduğu bilinen Zeyd b. Cabir'den rivayet eden biridir²³. Bir diğeri İbn Hibban'ın hakkında "verdiği haberle ihticac helal olmaz" dediği Said b. Said b. Ebi Said el-Makberi'dir²⁴. Sadaka b. Halid de onun rivayet ettikleri arasındadır. Sadaka ise hakkında "Sika ravilere rivayet etmedikleri şeyler isnad ederdi"²⁵, "Onun hadis rivayetini yazmak veya ondan rivayette bulunmamız ancak hayretimizi anlatmak için

20 el-Cerh ve't-Ta'dil, IX/66

21 Mizan, IV/302, 303, 304

22 Mecruhin, I/304

23 Mecruhin, I/310

24 Mecruhin, I/357

25 el-Mecruhin, I/383

caiz olur, helal olabilir"²⁶, sözünü ettiğimiz ravi Hişam'ın babası da Amr b. Said el-Havlani adlı hadis uydurucusundan rivayet ederdi²⁷, tarzında hep menfi değerlendirmeler bulunan; Buhari, Nesei, Yahya ve Abdurrahman gibi muhaddislerin ağır şekilde tenkid ettikleri²⁸ Talha b. Amr el-Hadrami'den rivayet ederdi.

Onun rivayet ettiklerinden bir başkası da Amr b. Vahid el-Basri'dir. Bu kişi senedlerde değişiklik yapanlardandır. Meşhurlardan münker hadisler naklederdi. Terkedilmeyi gerçekten hak etmiştir²⁹. Bir başka senedleri değiştiren ve mürsel hadisleri merfu gibi gösteren ravi de Ömer b. Yezid en-Nasri'dir. Normal olarak bunun ihticac edilmez biri olduğu ortadadır. Eğer güvenilir ravilerinkine uyanlarına itibar edilmişse o zaman zararı yoktur. İşte Hişam bu raviden de rivayet etmiştir³⁰. Rivayeti ile ihticac edilmeyecek bir başka ravi Abdulmelik b. Muhammed es-San'ani'dir. Her sorulana cevap verirdi. Sika ravilerden uydurma hadisler nakletmekle teferrüd etmiştir. Hişam'ın hadis naklettiklerinden biri de budur³¹. Hişam b. Ammar'ın uydurma şeyler sahibi, kendisiyle ihticacın helal olmadığı, aslı astarı olmayan, değiştirilmiş nakiller yaptığı bildirilen Anbese b. Abdirrahman b. Anbese el-Kureşi'den rivayet eden Velid b. Müslim'den de rivayeti vardır³².

Hakkında Buhari, Ebu Hatim ve İbn Hibban'ın Münkeru'l-Hadis hükmünü verdikleri ve kendisiyle ihticac caiz olmaz dedikleri, Muhammed b. Ebi Zuayzi'a da Hişam'ın bir başka rivayet ettiği kişidir. Ebu Hatim'in, kendisiyle meşgul olunmaz, Buhari'nin münkeru'l-hadis; Nesei'nin metruk; İbn Adiy'ın hadislerinin tamamı gayrı mahfuz dediği ve İbn Hibban'a göre de senedleri değiştiren, sika ravilerden onların rivayet etmediklerini rivayet eden bir raviden, Mesleme b. Uluyyini'l-Huseniyy'den de Hişam'ın rivayeti vardır³³.

Aynı konuda İbn Macc'nin ikinci rivayeti Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Fadl b. Dukayn, Süfyan, Seleme b. Küheyl, Ebu İdris el-Mürhibiyy; Müslim b. Safvan ve Sa'fiyye (R) tarikiyledir.

26 el-Mecruhin, I/383

27 el-Mecruhin, II/68

28 Mizan, II/340

29 Mecruhin, II/77

30 Mecruhin, II/79

31 Mecruhin, II/136

32 Mecruhin, II/179

33 Mecruhin, III/34; Mizan, III/373

Bu rivayetin ravilerinden Fadl b. Dukeyn hakkında Ebu Nuaym hafızdır, hucuttur, yalnız aşırı olmamak ve (sahabeye) sövmemekle beraber Şiiliği benimserdi. İbn Cunejd el-Hutteli: Ben İbn Main'i, "Ebu Nuaym birini zikredip de o iyidir derse ve onu överse bilinsin ki o şiidir. Falanca mürciidir, derse bil ki o, Ehli Sünnet'tendir, zararı yoktur", derken işittim, demektedir. Zehebi ise bu söz Yahya'nın irca görüşüne meyl ettiğini göstermektedir. Bu da Kaderiye'ye intisabtan çok daha iyidir ³⁴, demiştir.

Bu konu ile ilgili İbn Macenin diğer rivayeti de Muhammed b. 'es-Sabbah, Nasr b. Ali, Harun b. Abdullah 'el-Hammal, Süfyan b. Uyeyne, Muhammed b. Süga, Nafi b. Cübeyr, Ümmü Seleme tarikiyledir.

Müslim'in Kitabı'l-Fiteninin ikinci babı Beyda'da batırılacak ordu ile ilgili rivayetleri ihtiva etmektedir. Bunların ilki, Müslim'in Kuteybe b. Said Ebu Bekr b. Ebi Şeybe ve İshak b. İbrahim'den naklettikleridir. Bu üç ravi de Cerir, Abdulaziz b. Rufey, Ubeydullah b. Kıbtiyye'den rivayet etmişlerdir. Şöyle demiştir: Ben de beraberlerinde bulunduğum halde Haris b. Ebi Rebia ile Abdullah b. Safvan Ümmü'l-Mü'minin Ümmü Seleme'nin yanına girdiler ve ona batırılacak olan orduyu sordular. Bu mesele İbn Zübeyr'in Hilafeti günlerindeydi. Ümmü Seleme şunu söyledi: Rasulullah (S) "*Kabeye biri sığınacak ve kendisine bir ordu gönderilecek. Bunlar yerin bir çölünde iken yere batırılacaklardır, buyurdu. Ben: "Ya Rasulallah(S) zorla götürülenin hali ne olacak? dedim. Onlarla beraber o da batırılacak. Lakin o kıyamet gününde niyetine göre diriltilecektir, buyurdular. Ebu Cafer bu çöl Medine'nin çölüdür, demiştir.*

Müslim'in bu konudaki diğer rivayeti yukarıda geçen İbn Mace'nin Hişam b. Amr'dan Süfyan b. Uyeyne tarikiyle yaptığı rivayetin aynıdır. Yalnız Müslim, Hişam'dan değil, Emru'n-Nakıd ile İbn Ömer'den (Amr'ın lafzı ile) Süfyan b. Uyeyne tarikiyle rivayet etmiştir.

Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti yine İbn Mace'nin ilk rivayeti ile bağlantılıdır. Bu rivayet şöyledir: "Bana Muhammed b. Hatim b. Meymun rivayet etti, dedi ki: bize Velid b. Salih, Ubeydullah b. Amr'dan o Zeyd b. Uneyse'den o da Abdulmelik el-Amiri'den o da Yusuf b. Mahek'ten rivayet etti ve şöyle dedi: Bana Abdullah b. Safvan Ümmü'l-Mü'minin'den naklen haber verdiğine göre Rasulullah(S) Kabe'yi kastederek şöyle buyurdu: "*Bu beyte kuvveti, sayısı ve hazırlığı olmayan bir*

34 Mizan, III/350,351

kavim sığınacaktır. Kendilerine bir ordu gönderilecektir, Fakat bunlar yerin bir çölüne vardıklarında batırılacaklardır."

Yusuf şöyle dedi: Şamlılar bugün Mekke'ye yürüyorlardı, bunun üzerine Abdullah b. Safvan: Beri bak vallahi o bu ordu değildi, dedi. Zeyd ise şöyle dedi: Bana Abdumelik el-Amiri Abdurrahman b. Sabit'ten, o da Haris b. Rebia'dan o da Ümmü'l-Mü'minin'den naklen Yusuf b. Mahek'in hadisi gibi rivayette bulundu. Yalnız o, bu hadiste Abdullah b. Safvan'ın söylediği orduyu anmadı.

Öyle anlaşılıyor ki hadisin birinci ravisi İbn Zübeyr ordusunda savaşan Abdullah b. Safvan ordu içindeki atmosfer ve o günlerde konuşulardan belli ölçüde tesir altında kalmıştır. Daha önce çok büyük bir felaket yaşayan Medineliler bu defa aynı tehlikenin belirdiği görülünce Şam'dan gelecek ordunun Medine yakınlarında batacağı hayali ile ümitsizlikten kurtulmaya çalışmışlardır. Haccac'ın ordusunun batmadığı görülünce rivayetini sağlamlaştırmak ve bu ordunun batacak ordu olmadığını belirtmek ihtiyacını hissetmiştir. Abdullah b. Safvan'ın İbn Zübeyr ile birlikte katledildiği hatırlanacak olursa o günün havasını kavramak daha kolay olur.

Nevevi'nin Müslim şerhinde Kadı İyaz'dan naklen Ebu'l-Velid Kettani "Ümmü Seleme'nin İbn Zübeyr zamanından naklettiği" rivayetinin doğru olmadığını, bildirmektedir, çünkü Ümmü Seleme Muaviye'nin hilafeti zamanında 59 hicride ölmüş ve İbn Zübeyr'in hilafetine erişmemiştir. Kadı İyaz onun Yezid b. Muaviye zamanında vefat ettiğini söyleyenlerin de bulunduğunu bildirmiştir. Ebu Bekr b. Ebu Hayseme bunlardan biridir, demektedir³⁵.

Müslim'in diğer rivayeti Ebu Bekir b. Ebi Şeybe'den Yunus b. Muhammed, Kasım b. el-Fadl el-Huddani, Muhammed b. Ziyad tariki ile Abdullah b. Zübeyr'dendir. Buna göre Hz. Aişe şöyle demiştir: "Rasulullah(S) uykusu esnasında kıpırdadı, biz: Ya Rasulallah uykun esnasında daha önce yapmadığın bir şey yaptın dedik, bunun üzerine: *"Şaşacak şey! Ümmetinden bazı kişiler Kureyşten beyte sığınmış bir adam için beyte kasediyorlar. Fakat çöle vardıklarında yere batırılacaklar"* buyurdu. Biz: Ya Rasulallah: şüphesiz ki yol bazan muhtelif insanları bir araya toplar, dedik. *"Evet, onların içinde kasıtlısı, mecburu ve yolcusu vardır. Bunlar tam manasıyla helak olurlar. Muhtelif yerlerden çıkarlar. Allah onları niyetlerine göre diriltir."* buyurdular.

35 Sahihu Müslim bi şerhi'n-Nevevî, Mısır, 1349 ,XVIII/4.

Bütün bunlardan sonra Beyda'da batacak ordu konusuna yeniden bakmamız icab etmektedir. Hz. Hüseyin'in şehid edilmesinden sonra Yezid b. Muaviye, Hicaz'da hilafetini ilan eden Abdullah b. Zübeyr'in üzerine bir ordu gönderdi. Abdullah b. Zübeyr Mekke'ye kaçtı. Kabe'ye sığındı. Yezid'in ordu komutanı Müslim b. Ukbe Emevi Sülalesini Medine'den sürüp çıkararak ve İbn Zübeyr'e bağlanan Medinelilerle yaptığı savaşı kazanınca Medine'yi üç gün yağmalattı. Medine'de korkunç bir terör estirdi. İbn Zübeyr'in üzerine giderken yolda öldü. Ordunun başına el-Husayn b. Numeyr geçti. El-Husayn Ka'be'yi kuşattı. Kuşatma devam ederken Yezid'in ölüm haberi geldi. Kuşatma kaldırıldı ³⁶.

Bu hadiseden sonra Şam'da Emevi sülalesinin bu sıradaki za'fı sebebiyle İbn Zübeyr'in yıldızı parladı. Hicaz Irak Yemen ve Mısır kendisine bağlandı. Şam'da Emevilerin başına Mervan b. Hakem'in geçmesiyle her geçen gün ülkelerini kaybeden İbn Zübeyr tekrar Ka'be'de muhasara edildi. Bu defa muhasara eden Abdulmelik b. Mervan'ın meşhur komutanı Haccac b. Yusuf'tur. Hicretin 73. senesinde Abdullah b. Zübeyr Kabe'de muhasara altında arkadaşları ile birlikte öldürüldü. Rivayetlerde dikkati çeken husus adeta bu olayların tasvir edilmiş olmasıdır. Dolayısıyla ister istemez aklımıza şu geliyor: Harre olayından sonra Medine'nin yağmalanması ve estirilen terör henüz bu bölgedeki insanların hafızalarında bütün canlılığı ile yaşarken Haccac b. Yusuf'un Şam tarafından gönderilmesi bu insanları yeniden dehşete ve korkuya düşürmüştür. Bu durumda bu ordunun yerin dibine batırılmasını hayal etmekten daha tabii ne olabilir? Nitekim İbn Mace'nin rivayetinde Abdullah b. Safvan'ın "Biz Haccac ordusu geldiği zaman bu gürühün o ordu olduğunu sandık" sözünde tasvir edilmeye çalışılan ruh halini açıkça anlamaktayız. Hatırlıyalım ki Abdullah b. Safvan İbn Zübeyr ile birlikte Ka'be'de öldürülenlerdendir. Bütün dürüstlüğüne ve doğru sözlü olmasına rağmen cemiyetin daha önce korkunç bir benzerini yaşadığı terörün yenisinden kurtulma için beklediği sırada ortaya atılan her hayalin bir gerçek olarak kabul göreceğini düşünürsek Abdullah b. Safvan'ın veya başkalarının hemen hemen tamamıyla Abdullah b. Zübeyr'in mehdiliğini (gerçek halife) anlatıp onu desteklemeye yönelik bu rivayetin Abdullah b. Haris kanalı ile ortaya atıldığı ³⁷ da geniş bir şekilde Şamdan gelen ordunun Beyda'da batmasını arzulamış olması son derecede tabiidir ³⁸.

36 Ebu Hanife Ahmed b. Davud ed-Dineveri, Ahbaru't-Tival, th. Abdülmün'im Amir, Cemalüddin eş-Şeyyal, Bağdad, tarihsiz, 262-269.

37 Madelung Wilfred, 'Abd Allah b. Zubayr and the Mahdi, Journal of Near Eastern Studies, 291-303.

38 1962 Senesi Şubat ayında sömestr tatilinde kendi köyümde duyduğum bir husus bunun tipik bir misalidir. 1961 Eylülünde Adnan Menderes idam edilmişti. Benim köyüm halkı Denizli'nin Acıpayam

Diğer yandan Müslim'in Sahih'inin Kitabı'l-Fiten'indeki ikinci bab'ın ilk hadisinde ve aynı konudaki Ahmed b. Hanbel'in³⁹ rivayetlerinde Ümmü Seleme'den (R) rivayet eden Ubeydullah b. el-Kibliyye bu olayın (yani Ümmü Seleme'nin rivayet edişinin) İbn Zübeyr'in zamanında olduğu kaydetmektedir. Bu şüphelidir. Çünkü İbn Zübeyr'in ilk halifelik iddiası mesela İbn Kuteybe'yi kabul edecek olursak 64 hicride olmalıdır. İbn Kuteybe Maarif'inde İbn Zübeyr'in halifelik talebinde bulunduğunu Hicaz, Irak, Yemen ve Mısır'a hakim olduğunu, dokuz sene iktidarda kaldığını ve muhasara edildiği Ka'be'de öldürüldüğünü bildiriyor⁴⁰. Dineveri, onun hicretin 73 senesi Cemaziyelahirinde öldürüldüğünü kaydetmektedir⁴¹. Halbuki Ümmü Seleme'nin vefat tarihi olarak 59,60,61 ve 62 tarihleri verilmektedir.

Şu noktanın da belirtilmesinde fayda vardır. Beyda'da batacak ordu ile ilgili nakillerde açıkça Mehdi adı geçmemektedir. Bu rivayetin Mehdi'ye işaret ettiği yapılan yorumlarla anlaşılmaktadır.

İÇİNDE MEHDİ İSMİ GEÇEN RİVAYETLER

Siyah Bayraklar ve Beyda'da batacak ordu ile ilgili rivayetlerden sonra doğrudan doğruya mehdi ismi zikredilen rivayetlere geçelim:

İbn Mace'nin Nasr b. Ali el-Cahzami'den, onun Muhammed b. Mervan el-Ukayli'den onun da Ammare b. Ebi Hafsa'dan Zeyduni'lAmmi, Ebu's-Sıddık en-Naci, Ebu Said el-Hudri tarikiyle naklettiğine göre Peygamber (S) şöyle dedi: *Ümmetimin içinde mehdi olacak. Kalışı az olursa, yedi, yoksa dokuzdur. Onun zamanında ümmetimin daha önce benzerini katiyyen görmedikleri nimetlere garkolacaklardır. (Dünya) bütün gıdalarını ortaya dökcek onlardan hiçbir şey gizlemeyecektir. O gün mal yığın yığın olacak ve bir adam kalkıp: Ey Mehdi bana ver, diyecek, o da: al, diye cevap verecektir.*

---

ilçesinin Yüreğil Köyü Adnan Menderes'i çok severdi . 27 Mayıs 1960 ihtilalini takip eden günlerde de, - maalesef - asılsız ihbarlarla hemen hemen herkes karakola celbedilmiş, hakarete uğramış, korkmuş ve ürkütülmüştü, işte bu ruh hali içindeki köylülerin Adnan Menderes'in idamını radyodan duymuş olmalarına rağmen Şubat 1962 de kahvede: "Menderes idam edilmemiş, onun yerine başka bir idamlığı asmışlar ve sevenleri tarafından Menderes'i kaçırmışlar. Onu şimdi Aydın'ın Yenipazar Belediye Başkanı Yörük Alinin oğlu saklıyormuş" diyorlar ve buna samimi olarak inanlar oluyordu. Haberin nereden çıktığını kimse araştırmıyordu bile.

39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/316

40 İbn Kuteybe, Maarif, Beyrut, 1970, 99.

41 Ahbaru't-Tıval; 214-215

Ravilerden Muhammed b. Mervan el-Ukayli ile ilgili olarak Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah, babasının: "Ben Muhammed b. Mervan el-Ukayli'yi benim de şahid olduğum sırada hadisler rivayet ederken gördüm, fakat onları yazmadım. Arkadaşlarımız onları yazdılar. O, Ammare b. Ebi Hafsa'dan rivayet ediyordu. Ben onu kasten terkettim. Ondaki hiçbir şey yazmadım" dediğini rivayet etmiştir ve O bu sözleri ile raviyi sanki zayıf saymıştı⁴². Ebu Zur'a onun hakkında onun hıfzına çok güvenilmez (ليس بذلك) demiş, Ebu Davud ise (صديق) hükmünü vermiştir⁴³.

Diğer ravi Zeyd b. el-Havari el-Ammi'ye gelince Herat kadısı olan bu zat hakkında Yahya b. Main, "ihticaca elverişli (salih)" dedi. Bir başka seferde ise, işe yaramaz (لا شيء) dedi. Bir başka seferinde ise, "zayıftır, hadisi yazılır" derken, Darekutni, "ihticaca elverişli (salih)" dedi. Nesei zayıf saydı. İbn Adiyî ise şöyle der: Galiba Şube'nin hadis rivayet ettiği en zayıf ravi odur. es-Sa'di, onun hakkında (متساهل) dedi. Zehebi mizanında bu bilgileri verdikten sonra onun münkerlerinden bazılarını nakletmiştir⁴⁴. Ukayli'nin Duafa'sında ise Veki; Zeyduni'l-Ammi'nin Ebu's-Sıddık en-Naci'den hadisinin değeri yoktur (ليس بشيء) dediğini bildirmektedir. Yahya b. Main ise Zeyduni'l-Ammi'nin ve Ebu's-Sıddık en-Naci'nin, her ikisinin de zayıf oldukları halde hadislerinin yazılabileceğini söylemiştir⁴⁵.

Tirmizi'nin Sünen'inde Fiten, 52'de şu rivayet yer almaktadır. Bize Muhammed b. Beşşar, Muhammed b. Cafer'den o da Şu'be'den şöyle rivayet etti. Zeyduni'l-Ammi'yi işittim, Ebu's-Sıddık en-Naci'yi Ebu Said el-Hudri'den hadis naklederken duydum, şöyle diyordu: Peygamberimizden sonra bir olay olmasından korktuk da Allah'ın Elçisine sorduk. Şöyle buyurdu: *Şüphesiz ümmetim içinde Mehdi çıkacak. beş veya yedi veya dokuz yaşayacaktır. Sayılarda şüphe eden ravi Zeyd'dir. Biz bu sayı nedir? dedik, dedi. Senelerdir, diye cevap verdi. Buyurdu ki: ona bir adam gelecek ve: ey Mehdi bana ver diyecek. Buyurdu ki: onun taşıyabileceği kadar elbisesine dolduracaktır.*

Tirmizi, bu hasen bir hadistir, değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu hadisin ravi-leri içinde yukarıda Mizan'dan ve Duafa'dan hakkında nakillerde bulunduğumuz Zeyduni'l-Ammi de bulunmaktadır. Ayrıca Duafa'da Ebu-Sıddık en-Naci ile Zeyd hakkında Yahya b. Main'in zayıf saydığını hatırlayalım⁴⁶.

42 Duafa, IV/133

43 Mizan, IV/33

44 Mizan II/102

45 Duafa, II/74

46 Duafa, II/74

Ibn Hatim er-Razi'nin el-Cerh ve't-Ta'dilinde ise Yahya b. Main'in Ebu Sıddık hakkında sika dediği, Ebu Zur'a'nın da sika saydığı nakledilmiştir ⁴⁷. Görüldüğü gibi Yahya b. Main'in her iki ravi hakkındaki hükmü, Ukayli ile Razi tarafından çelişkili olarak verilmektedir.

Ibn Mace Süneninde Osman b. Ebi Şeybe'den, o Ebu Davud el-Hafri'den o da Yasin'den İbrahim b. Muhammed b. el-Hanefiyye tariki ile o da (babası) Ali'den Peygamber'in (S) şöyle buyurduğunu söylemiştir: Mehdi bizden, ev halkımızdan (ehli beyt)dir. Allah onu bir gecede olgunlaştırır (ve muvaffak kılar).

Sindi'nin Ibn Mace Şerhinde, Zevaidde Buhari'nin Tarihinde İbrahim b. Muhammed b. el-Hanefiyye'nin bu hadisinin arkasından "isnadı hakkında düşünülmelidir" denilmektedir. Sindi, İbn Hibban'ın onu güvenilir raviler (sikat) içinde zikrettiğini, İcli'nin de onu tevsik ettiğini, ve İcli'nin Buhari onun hakkında "hakkında düşünülmelidir, ben onun bundan başka hadisini bilmiyorum" dediğini; İbn Main ve Ebu Zur'a'nın, zararı yok, dediğini Ebu Davud el-Hafri'nin ve Müslim'in sahihinde onunla ihticac ettiğini nakletmektedir. Sindi, diğer ravilerin sika olduğunu yazmaktadır. Ahmed b. Hanbel'de Müsned'inde Fadl b. Dükeyn'den aynı ravilerle rivayet etmektedir. Müsned naşiri Ahmed Muhammed Şakir, isnadının sahih olduğunu zikretmiş ve Yasin el-İcli için, "hadisi ile ihticac edilir" (صالح ليس به بأس) hükmünü vermiştir. Buhari'nin İbrahim b. Muhammed b. el-Hanefiyye hakkında yukarıda serdedilen kanaatını tekrarlamıştır ⁴⁸. Ahmed b. Hanbel'in ravisi Fadl b. Dükeyn hakkında söylenenleri daha önce naklettik.

Ibn Mace, Hediyye b. Abdilvehhab'tan o da Said b. Abdülhamid b. Ca'fer'den Ali b. Ziyad el-Yemami, İkrime b. Ammar, İshak b. Abdullah b. Ebi Talha tarikiyle Enes b. Malik'in rivayet ettiğine göre Enes şöyle dedi.: Resulullah(S)'ı şöyle derken işittim: *Ben Hamza, Ali, Ca'fer, el-Hasen, el-Hüseyn ve el-Mehdi, biz, Abdülmuttalib'in çocukları, Cennet ehlinin efendileriyiz.*

Ravilerden Ali b. Ziyad'ın kim olduğu bilinmemektedir ⁴⁹. Ali b. Ziyad'dan rivayet eden Sa'd b. Abdulhamid b. Ca'fer el-Ensari hakkında, İbn Main, "zararı yoktur (ليس به بأس) derken ⁵⁰ İbn Hibban onunla ihticac etmekten kaçınmak güzel olur.

47 el-Cerh, II/390

48 Ahmed b. Hanbel, Müsned, (Ahmed Muhammed Şakir nşr. II/58,645 nolu hadis, IV.bs

49 Sindi, İbn Mace Şerhi, Mizan III/128

50 Mizan, II/124

Çünkü o meşhurlardan münker hadis rivayet edenlerdendir. Hatası ve vehmi büyük olanlardandır" demiştir⁵¹.

Ahmed b. Hanbel ve Buhari'den yapılan nakillerden, İkrime b. Ammar'ın Yahya b. Kesir'den rivayet ettiği hadislerin mustarip, zayıf ve sahih olmadığını öğreniyoruz⁵².

Tirmizi'nin Ubeyd b. Esbad b. Muhammed el-Kureşiyi el-Kufi'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: Bana babam, Süfyan es-Sevri, Asım b. Behdele, Zirr tarikiyle Abdullah'tan(R) rivayet ettiğine göre şöyle dedi: Rasulullah (S), *ehli beytimden ismi ismime uyan bir adam Araplara hükmetmedikçe dünyanın sonu gelmez*, buyurdu.

Tirmizi, bu babta Ali, Ebu Said, Ümmü Seleme ve Ebu Hüreyre'den de rivayetler vardır. Bu hasen, sahih bir hadistir, demiştir. Aynı rivayet, Ahmed b. Hanbel tarafından Müsned'inde üç ayrı yerde zikredilmektedir.

Ravilerden Asım hakkında Zehebi Mizan'ında şöyle der: Onun kıraatta güvenilirliği tesbit edilmiştir. Fakat o hadiste birinci derece güvenilirlik (ثبت) sıfatının dünundadır. Doğrudur (صديق) fakat bazan vehme düşerdi, dedikten sonra şunları nakleder: Yahya el-Kettan: ben Asım adını taşıyanların hepsinin hıfzının kötü olduğunu gördüm, dedi.

Nesei, o hafız değildir, demiştir. Darekutni, Asım'ın hadisleri hıfzında kusur vardır, der. Ebu Hatim bir yere yerleştirmek gerekirse onun yeri doğruların arasındır (محل الصدق). İbn Hıraş, Asım tarafından rivayet edilen hadislerde inkar edilen cihetler vardır, demektedir. Zehebi bu nakilleri yaptıktan sonra, o bana göre hadisi güzel olan bir kişidir, der. Ahmed ve Ebu Zur'a, onun sika olduğunu söylediler. Zehebi şunu da eklemiştir. "Buhari ve Müslim ondan rivayet etmişlerdir, fakat asıl olarak, yalnız başına değil, başka ravilerinkiyle beraber". Ahmed b. Hanbel o, sika idi, fakat ben onun kıraatını tercih ederim, derken, İbn Sa'd o sikadır, fakat rivayetinde yanılmaları çoktur, demiştir. Ebu Hatim, onun yeri, kendisine sika denilecek yer değildir, demektedir⁵³.

Tirmizi'nin, Abdülcebbar b. Ala b. Abdülcebbar el-Attar'dan onun da Süfyan b. Uyeyne'den Asım, Zirr, Abdullah tarikiyle rivayet ettiklerine göre Peygamber (S)

51 el-Mecruhin, II/357

52 Duafa, III/378

53 Mizan II/357,358

şöyle buyurmuştur: Ehli Beytimden ismi ismime uyan bir adam gelecek.,Asım dedi ki Ben Ebu Salih Ebu Hüreyre'den (şu rivayeti de yapayım) Hz. Peygamber buyurdu ki: Dünyada sadece bir gün bile kalsa Allah o günü (o adam çıkıncaya kadar) uzatır (علي)

Tirmizi, hadise hasen, sahih bir hadistir, dedi.

Ravilerden Abdulcebbar'dan Müslim, Tirmizi, Nesei rivayet etmişlerdir. Ebu Hatim onun için hadisi ile ihticac edilir (صالح الحديث) dedi. Bir keresinde, o bu işin ehli-dir, (شيع) dedi. Nesei bir defasında güvenilir (sika), bir defasında da zararı yoktur (لا بأس به) dedi. İbn Hibban onu Sikat'ında zikretti ve o işinde dikkatli, titiz (متقن) idi dedi⁵⁴.

Ebu Davud'un Sünen'inde Osman b. Ebi Şeybe'den onun Fadl b. Dükeyn'den, onun Fıtr'dan, Kasım b. Ebi Bezze, Ebu't-Tufeyl, Ali(R) tarikiyla rivayet ettiklerine göre Peygamber(S) şöyle buyurmuştur: *"Dünyanın sadece bir günü bile kalmış olsa Allah onu, daha önce zorbalıkla doldurulmuş olduğu gibi, adaletle dolduracak ehli beytimden mutlaka bir adam gönderecektir.*

Ravilerden Osman b. Ebi Şeybe ve Fadl b. Dükeyn hakkında yukarda malumat verildi.

Fıtr b. Halife'yi Ahmed ve diğerlerinin sika saydığını bildiren Zehebi devamla şu nakilleri kaydetmiştir. Ebu Hatim hadisi ile ihticac edilir (صالح الحديث) dedi. Darakut-ni ise onunla ihticac edilmez, İbn Sa'd, inşaallah sikadır, insanlar içinde onu zayıf sayanlar vardır, yanında yazan hiç kimse bırakmazdı (hadis yazılmasına müracaat etmezdi) (وكان لا يدع احدا يكتب عنده), dediler.

Ebu Bekr b. Ayyaş, ben ondan rivayeti ancak mezhebinin kötü oluşu yüzünden, terkettim demiştir. Ahmed, Fıtr, Yahya'ya göre sika idi, fakat o, müfrit bir Hasebi (Kerramiye'nin bir kolu) idi, demektedir. Ahmed b. Yunus: ben onun yanından geçerken köpek gibi hakir görerek terkederdim, der. Abbas İbn Main'den, o, sika'dır, şiidir, diye rivayet etmiştir. Abdullah b. Ahmed: Ben babama Fıtr b. Halife hakkında sordum, Sikadır, hadisi ihticaca elverişlidir (صالح الحديث) hadisi zeki bir adamın hadisidir, ancak Şia'ya müntesibtir, diye cevap verdi, demektedir. Nesei onun hakkında "onun zararı yoktur" demiş, bir defasında da: sikadır, hafızdır, zekidir, demiştir. el-Cüzeci ise: güvenilmez, sapıktır (زائف), demiştir⁵⁵. Yukardaki nakillerin hemen hemen hepsi-

54 Tehzibu't-Tehzib, VI/104

55 Mizan, III/363,364

nin Ukayli'nin Duafasında da aynen yer almış olduğunu görüyoruz⁵⁶.

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inin bir kısmını neşreden Ahmed Muhammed Şakir Müsned'de yer alan aynı rivayetin dipnotunda Fıtr'ın sika olduğunu, binaenaleyh, İbn Yunus, Ebu Bekr b. Ayyaş ve Cüzecani'nin onun zayıflığı hakkındaki sözlcrine itibar edilmeyeceğini, aksine bu görüşün Avnu'l-Ma'bud'da olduğu gibi reddedilmiş olduğunu; bilhassa Buhari'nin onun hal tercemesini Tarihu'l-Kebir'inde zikrettiğini, fakat hakkında cerhedici ifade kullanmadığını yazmıştır⁵⁷.

Ebu Davud'un Sünen'indeki rivayetlerden biri de şudur: Bize Müsedded rivayet etti. Onlara Ömer b. Ubeyd, Muhammed b. Ala'dan, o da Ebu Bekr b. Ayyaş'tan o da Müsned'den o, Yahya'dan, o da Süfyan'dan rivayet etmişlerdir. Süfyan Ahmed b. İbrahim'den o, Ubeydullah b. Musa'dan, yine Süfyan, bize Zaide haber verdi diyerek, Zaide'nin Ahmed b. İbrahim'den o, Ubeydullah'tan o Fıtr'dan, aynı manayı hepsi Asım'dan, o da Zirr'den o da Abdullah b. Mesud'dan o da Peygamber'den şöyle buyurduğunu rivayet ettiler: " *Dünyada sadece bir gün bile kalsa, Zaide rivayetinde, "Allah o günü uzatır"* sonra raviler ittifak ettiler, *Allah o günde benden veya benim ehli beytimden ismi ismime, babasının ismi babamın ismine uygun bir adam gönderir.* Fıtr (b. Halife'nin) rivayetinde *zulümle ve zorbalıkla doldurulmuş olduğu gibi yervüzü adalet ve doğrulukla doldurulacaktır*, kısmı ilave edilmiştir. Süfyan'ın rivayetinde de *benim ehli beytimden ismi ismime uygun bir kimse Araplara hükümran oluncaya kadar dünya gitmez veya dünyanın ömrü bitmez* kısmı ilave edilmiştir.

Görüldüğü gibi bu rivayet gerek raviler gerek metin itibariyle yukarda Tirmizi ve Ebu Davud tarafından nakledilenlerle yakından alakalıdır. Ravileri içinde Ebu Bekr b. Ayyaş'ın Fıtr b. Halife hakkında "ben ondan hadisi ancak mezhebinin kötü oluşu yüzünden terkettim" dediğini yukarda Zehebi'den naklen zikretmiş bulunuyoruz. Doğrusu Ebu Bekr b. Ayyaş'ın ravileri içinde hakkında bu tarzda düşünce serdettiği bir kimsenin bulunduğu bir rivayeti nasıl benimsediğini anhyamadık. Diğer taraftan Ravi Ebu Bekr b. Ayyaş için Zehebi'nin Mizan'ında: bilinen imamlardan biridir, doğrudur (صديق), kıraatta uzmandır (ثوبت) fakat o hadiste bazan yanılır ve vehme düşer (يهم) : Buhari ondan hadisi iyi olduğu için hadis tahrir etmiştir, fakat Muhammed b. Abdullah b. Numeyr onu zayıf sayıyordu görüşünden sonra özetle şu nakiller vardır: Ebu Nuaym: Şeyhlerimiz içinde kendisinden daha çok hata yapan biri yoktur. Ahmed,

56 Duafa, III/464, 465

57 Müsned, (Ahmed Muhammed Şakir nşr. II/117, 118, dipnot, 773

o sikadır, bazan hata eder, o Kur'an ve Sünnet sahibidir. Yahya b. Said ona değer vermezdi. Yanında anıldığında yüzü ekşirdi. İbn Main o sikadır, dedi. Yahya b. Said'in onu makbul görmediğini Ali b. Medini ve Ahmed b. Hanbel bildirmektedirler. Onun bir konuşmasına şahid olan Şureyh: "Onun bu derece ahmak olduğunu zannetmiyordum" dedi. İbn Mübarek onu övdü. Harun Reşid de ilmîni ve izah tarzını beğenmiştir. Ahnesin ve Ebu Nuaym'ın onu öven sözleri vardır. Yezid b. Harun da onu övmüş ve onun hakkında kırk yıl istirahat etmek için uzanıp yatmamıştır, demiştir. İbn Main de onun için elli sene hiç yatak serilmedi demektedir. Yahya el-Hamani de: bana Ebu Bekr b. Ayyaş, bir gece zezem kuyusuna geldim ve oradan bir kova sütle bal aldım, dedi diye rivayet etmiştir. Bunu Bişr b. el-Velid, Ebu Bekr'den rivayet etmiştir. Kur'an'ın mahluk olduğunu söyleyenin zındık ve kafir olduğunu söylediği rivayet edilmektedir. 97 Yaşında ölmüştür⁵⁸. Ebu Davud'un bu rivayetinin ravileri arasında bulunan Asım hakkında yukarıda nakiller yapıldı.

Nasıl siyah bayraklar ile ilgili rivayetler Ebu Müslim Horasani'nin hareketini; Beyda'da batacak ordu ile ilgili rivayetler İbn Zübeyr'in halifeliğini hatırlatıyorsa, bu rivayet de ikinci Abbasi Halifesi Ebu Cafer Mansur'a karşı Medine'de Mehdi (gerçek halife) olduğunu ilan ederek ayaklanan Hz. Hasan'ın torunlarından Muhammed b. Abdullah'ın ortaya çıkışını hatırlatıyor ve onun desteklenmesi için tertiplendiği intibahı uyandırıyor. "*İsmi ismime babasının ismi babamın ismine uygun bir adam*" Nefsu'z-Zekiyye namı ile de anılan sözünü ettiğimiz bu Muhammed b. Abdillan'tan başkası değildir⁵⁹.

Bir diğer rivayet Ebu Davud'un Sünen'inde Ahmed b. İbrahim b. Beyan'dan onun Ali b. Nüfeyl'den, onun Said b. Müseyyeb'ten onun da Ümmü Seleme'den naklidir ki buna göre Ümmü Seleme şöyle demiştir: Rasulullah'ı şöyle buyururken işittim: "*Mehdî benim soyumdandır, Fatıma evlâdından.*"

Ebu Davud bu nakle şu notu da düşmüştür. Abdullah b. Cafer, ben Ebu Muleyh'i, Ali b. Nufeyl'i överken işittim, onun iyiliğinden söz ediyordu.

Aynı rivayeti İbn Mace Ebu Bekr b. Ebi Şeybe'den Ahmed b. Abdulmelik tarikiyle rivayet etmektedir ki Ahmed b. Abdulmelik, Ebu Muleyh'ten rivayet etmiştir. Diğer raviler aynıdır.

58 Mizan, IV/499, 500, 501; Duafa, II/188,189,190

59 Bu konuda teferruatlı bilgi için bk: A. İlhan, Mehdilik, s. 62-68, İzmir,1976

İbn Mace'nin ravilerinden Abdulmelik 'in itimad edilmez olduğunu İdrisi'den naklen Zehebi kaydetmektedir ⁶⁰.

Her ikisinin (Ebu Davud ve İbn Mace) sened zincirinde yer alanlardan Ziyad b. Beyan hakkında Zehebi Mizan'ında: hadisinin sahih olmadığını zikretmekte ve Buhari'nin onun hakkında: hadisinin isnadı üzerinde durulmalıdır dediğini kaydettikten sonra yukarıda nakledilen rivayeti onun nakillerinden örnek olarak yazmıştır. Daha sonra da Nesei'nin, onun hakkında, zararı yoktur, hükmüne yer verilmiştir ⁶¹. Ukayli'nin Duafa'sında ise Buhari'nin aynı ravi hakkındaki hükmü hatırlatıldıktan sonra sened zinciri ile birlikte "Mehdi Fatma evladındandır" tarzında rivayet yazılmış ve bunun isnadında Buhari'nin de dediği gibi düşünülmelidir, denilmektedir ⁶².

Ebu Davud, Sünen'inde Sehl b. Temmam b. Beziğ'den o da İmran el-Kettan'dan, Katade, Ebu Nadra, Ebu Said el-Hudri sened zinciri ile Rasulullah(S)'ın şöyle dediğini rivayet etmektedir: *"Mehdi bendendir, nurlu alınlı, çekme burunludur. Yeryüzünü daha önce zulümle ve zorbalıkla dolu olduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Yedi sene hükümran olacaktır."*

Ravilerden Sehl b. Temmam hakkında Razi'nin el-Cerh ve't-Ta'dil'inde, onun hakkında, Ebu Zur'a'nın: o, yalan söylemezdi, bazan bir şey hakkında vehmi olurdu, dediği nakledilmektedir. Müellif Razi'nin babası ise, onun hakkında o şeyhtir, demiştir. Zehebi de aynı nakilleri kaydetmiştir ⁶³.

Ebu'n-Nadra ile ilgili olarak Mizan'da, tabiun'un güvenilir kişilerinden olduğu, Yahya b. Main'in ve bir topluluğun onun güvenilir olduğunu bildirdikleri kaydedilmiştir. İbn Sa'd da: o, güvenilir bir kişidir, fakat herkes onunla delil getirmez, demiştir. Zehebi bundan sonra Ukayli'nin de onunla ilgili nakillerinde onu hafif gösterecek bir ifadeye bulunmadığını, Kamil sahibi İbnü'l-Esir'in de, onun kavmi tarafından bilinen bir kişi olduğundan daha öte bir şey söylemediğini zikretmekte ve ilâve ederek: Fakat Buhari onunla delil getirmedi, demektedir. Yine Zehebî'nin nakline göre İbn Hibban Sikatında onun hata eden kişilerden olduğunu söylemiştir ⁶⁴.

Ebu Davud'un Sünen'indeki Mehdi'nin tasviri ile ilgili diğer rivayet şudur: bana Harun b. Muğire tarafından tahdis edildi. Ona da Amr b. Ebi Kays, Şuayb b. Halid-

60 Mizan, I/117

61 Mizan, II/87

62 Duafa, II/75,76

63 el-Cerh, IV/194; Mizan, II/237

64 Mizan, IV/181, 182

den ona da Ebu İshak'tan rivayet ettiğine göre Ali (R), oğlu Hasan'a baktı ve şöyle dedi: *Şüphesiz bu oğlum, peygamberin onu isimlendirdiği gibi seyyiddir ve onun soyundan peygamberinizin ismiyle isimlenen bir adam çıkacaktır. O ahlak bakımından ona benzeyecek fakat beden yapısı itibariyle benzemeyecektir. Bundan sonra yeryüzünü adaletle dolduracak kıssasını zikretti.*

Mizan'da ravilerden Harun b. Muğire hakkında Nesei ve başkasının onun güvenilir olduğu hükmünde olduğu zikredildikten sonra Ebu Davud'un onun hakkında: onun zararı yoktur (ليس به بأس), o Şiadandır demiştir. Süleymani ise, onun hakkında bazı şeyler söylenebilir (فيه نظر) demiştir, nakilleri yer almaktadır⁶⁵.

Amr b. Ebi Kays'la ilgili Zehebi, o doğrudur (صديق), vehimleri vardır, der. Ebu Davud'un: zararı yoktur, hadisinde hata vardır, sözlerini de nakleder⁶⁶.

Şuayb b. Halid el-Beceli hakkında öğrencü ve yerici sözlere rastlanmaktadır⁶⁷.

Zamanımız hadis alimlerinden Abdulfettah Ebu Ğudde, bu hadis munkatıdır, demektedir. Çünkü senedindeki Ebu İshak es-Sebii Ali(R)'ı görmüş, fakat ondan rivayet ettiği tesbit edilmemiştir. Nitekim Münziri'de "Muhtasarı Süneni Ebi Davud'da (VI/162) bunu söylemektedir, demektedir.

Kütübü Sitte'de bu nakledilenlerin dışında oniki halife ile ilgili Ebu Davud'un, Tirmizi'nin ve Müslim'in rivayetleri vardır. Her ne kadar Ebu Davud Süneni'nin Mehdi kitabında bunları kaydetmiş ise de biz bu bahse almayı uygun bulmadık.

Her rivayetle ilgili en az bir ravisi hakkında yukarda sunulan bilgilerin sonunda Ehli Sünnet prensiplerine göre bunların sened yönünden bile kat'iliği söz konusu edilemeyeceği için, Mehdiliğin bir inanç esası olmasına yetmeyeceği ortadadır. Ayrıca zikredilen bu rivayetlerden bazılarının ilk siyasî hizipleşmelerle yakın ilgisi ve olayları tasviri de gözden uzak tutulmamalıdır. Bizce son derecede önemli bir nokta da şudur: İslâm Dini insanların doğuştan bir üstünlük getirmediklerini bildirmektedir. Irk, kabile ve sülâle üstünlüğünü savunan Cahiliye Devri anlayışı ile amansız bir mücadele vermiş olan İslâm Dini ve onun peygamberi, bu rivayetlerdeki iddiayla tenakuza düşürülmüş olmaktadır. Çünkü Mehdî, netice itibariyle adil, üstün, bir ölçüde

65 Mizan, IV/287

66 Mizan, III/285

67 el-Cerh, I V/343

Doç. Dr. Avni İLHAN

beşer üstü bir halifedir ve bu anlayışa göre de Hz. Peygamber'in soyuna tahsis edilmiştir. Halbuki artık en son araştırmalara göre halifeliğin hiç bir kabileye has olmadığı; hangi ırktan ve kabileden olursa olsun ehliyetli her müslümanın halife olabileceği⁶⁸ başka türlü bir anlayışın son derecede ilkel bir Cahiliye alışkanlığı olduğu bugün ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle de söz konusu rivayetlerin sağlamlığını ileri sürmek imkânsızdır. Devlet başkanı(halife) tayininin ümmetin işi olduğu görüşünde olan Ehli Sünnet anlayışı ile Mehdî ile ilgili rivayetlerin bağdaştırılabilmesi de mümkün değildir.

---

68 Bu konuda geniş bilgi için bk. M.Said Hatiboğlu, İslâmda İlk Siyasî Kavmiyetçilik:Hilâfetin Kureyşliliği, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı XXIII, 121-213; E.Ruhi Fiğlalı, Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri, İstanbul, 1990, 28-34.